

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**на тему: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАДОВОЛЕНOSTІ
ШЛЮБОМ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ**

Виконала: студентка IV курсу, групи 6.0539
спеціальності 053– Психологія
освітня програма: Психологія
Сироватка Анастасія Сергіївна
Керівник: к. психол. наук, доцент Овсяннікова В.В.
Рецензент: к. психол. н., доцент кафедри психології
Железнякова Ю.В.

Запоріжжя – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти бакалаврський
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

« ____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Сироватка Анастасія Сергіївна

Тема роботи Психологічні особливості задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції

керівник роботи канд. психол. наук, доц. Овсяннікова В.В.

затвержені наказом ЗНУ від «22» 02 2023 року № 341-с

2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: визначити основні поняття та специфічні особливості відносин в подружжі; визначити особливості змісту такого психологічного феномена, як «задоволеність шлюбом»; спланувати та здійснити емпіричне дослідження, що спрямоване на визначення психологічних особливостей задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції; розробити рекомендації щодо результатів емпіричного дослідження;
5. Перелік графічного матеріалу: 5 таблиць
6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання Видав	Завдання Прийняв
Вступ	Овсяннікова В.В., доцент		
Розділ 1	Овсяннікова В.В., доцент		
Розділ 2	Овсяннікова В.В., доцент		
Висновки	Овсяннікова В.В., доцент		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	лютий-березень 2023 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2023 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень 2023 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	Квітень-травень 2023 р.	Виконано
5	Написання висновків	травень 2022 р.	Виконано
6	Передзахист	травень 2023 р.	Виконано
7	Нормоконтроль	травень 2023 р.	Виконано

Студент _____ А.С. Сироватка

Керівник роботи _____ В.В. Овсяннікова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О. М. Грединарова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 34 сторінок, 5 таблиць, 22 джерела.

Мета роботи полягає у виявленні психологічних особливостей задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції.

Об'єкт дослідження – подружня задоволеність шлюбом.

Предмет – особливості задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції.

В основу дослідження покладено припущення про те, умови вимушеної міграції мають неабиякий вплив на задоволеність шлюбом як у чоловіків, так і у жінок.

Методи дослідження: теоретичні: (аналіз і синтез літератури з обраної проблеми, синтез і узагальнення отриманих результатів); емпіричні (спостереження, опитування, інтерв'ю).

Наукова новизна дослідження полягають у тому, що:

Досліджено ролі посттравматичного зростання як потенційного посередника в розумінні психологічного впливу вимушеної міграції на задоволеність шлюбом.

Посттравматичний ріст стосується позитивних психологічних змін, які відбуваються, коли люди справляються зі складними життєвими обставинами, такими як вимушена міграція.

Досліджуючи взаємозв'язок між вимушеною міграцією та задоволеністю шлюбом, це дослідження має на меті надати уявлення про потенційні позитивні аспекти та механізми подолання, які випливають із досвіду вимушеної міграції, інформуючи про втручання та стратегії підтримки для пар, які стикаються з цими проблемами.

**ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ, ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ШЛЮБОМ,
ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ РІСТ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ.**

SUMMARY

Syrovatka A.S. Psychological features of satisfaction with marriage in conditions of forced migration.

Master's qualification work: 34 pages, 5 tables, 22 sources.

The purpose of the work is to reveal the psychological characteristics of marital satisfaction in the conditions of forced migration. The object of research is the creativity of adolescents.

The object of the study is marital satisfaction with marriage.

The subject is the peculiarities of marriage satisfaction in conditions of forced migration.

The study is based on the assumption that the conditions of forced migration have a significant impact on marital satisfaction in both men and women.

Research methods: theoretical: (analysis and synthesis of literature on the selected problem, synthesis and generalization of the obtained results); empirical (observations, surveys, interviews).

The scientific novelty of the study is that:

The role of post-traumatic growth as a potential mediator in understanding the psychological impact of forced migration on marital satisfaction is investigated

Post-traumatic growth refers to the positive psychological changes that occur when people cope with difficult life circumstances, such as forced migration.

By examining the relationship between forced migration and marital satisfaction, this study aims to provide insight into the potential positive aspects and coping mechanisms that emerge from the experience of forced migration, informing interventions and support strategies for couples experiencing these challenges.

FORCED MIGRATION, MARRIAGE SATISFACTION, POST-TRAUMATIC GROWTH, PSYCHOLOGICAL IMPACT.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ	8
1.1. Психологічний зміст феномену “задоволеність шлюбом”.....	8
1.2. Особливості впливу умов вимушеної міграції на задоволеність шлюбом.....	12
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ	18
2.1. Організація дослідно-експериментальної роботи, щодо психологічних особливостей задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції.....	18
2.2. Результати практичного дослідження, щодо психологічних особливостей задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції	20
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі, найбільш пильна увага з боку різноманітних наукових дисциплін, приділяється саме сім'ї та сімейним відносинам. Інтерес до проблем функціонування сім'ї зростає і зростає крізь різні етапи розвитку суспільства та держави, за часів переоцінки цінностей. Дослідження проблем сім'ї, а також змін, що відбуваються в ній – є одним з актуальних та перспективних напрямів сучасної психології.

На даний момент уявлення про шлюб та сім'ю піддається суттєвим змінам. Вимушена міграція може істотно вплинути на задоволеність шлюбом з психологічної точки зору. Досвід вимушеного відходу з дому та суспільства може бути надзвичайно стресовим та травматичним, що, у свою чергу, може вплинути на якість відносин, включаючи шлюб.

Досліджуючи взаємозв'язок між вимушеною міграцією та задоволеністю шлюбом, це дослідження має на меті надати уявлення про потенційні позитивні аспекти та механізми подолання, які впливають із досвіду вимушеної міграції, інформуючи про втручання та стратегії підтримки для пар, які стикаються з цими проблемами.

Мета – виявити психологічні особливості задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції.

Об'єкт дослідження - подружня задоволеність шлюбом.

Предмет дослідження - особливості задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції.

Гіпотеза дослідження - ми передбачаємо, що умови вимушеної міграції впливають на задоволеність шлюбом.

Завдання дослідження:

1. Визначити основні поняття та специфічні особливості відносин в подружжі;

2. Визначити особливості змісту такого психологічного феномена, як «задоволеність шлюбом»

3. Спланувати та здійснити емпіричне дослідження, що спрямоване на визначення психологічних особливостей задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції;

4. Розробити рекомендації щодо результатів емпіричного дослідження;

Методи дослідження:

1. Теоретичний метод (аналіз наукової літератури);

2. Емпіричний метод (спостереження, опитування, інтерв'ю)

Наукова новизна - досліджено ролі посттравматичного зростання як потенційного посередника в розумінні психологічного впливу вимушеної міграції на задоволеність шлюбом.

Посттравматичний ріст стосується позитивних психологічних змін, які відбуваються, коли люди справляються зі складними життєвими обставинами, такими як вимушена міграція.

Досліджуючи взаємозв'язок між вимушеною міграцією та задоволеністю шлюбом, це дослідження має на меті надати уявлення про потенційні позитивні аспекти та механізми подолання, які випливають із досвіду вимушеної міграції, інформуючи про втручання та стратегії підтримки для пар, які стикаються з цими проблемами.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки (50 сімей; в період воєнного стану у дослідженні взяло участь 50 чоловіків віком від 30 до 49 років, які залишилися в Україні, а також 50 жінок віком від 27 до 48 років, які вимушено мігрували до Польщі), застосуванням методів, адекватних меті і завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу, використанням методики коефіцієнту кореляції Пірсона.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАДОВОЛЕНOSTІ ШЛЮБОМ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ

1.1. Психологічний зміст феномену “задоволеність шлюбом”

Протягом тривалого часу, родина, її значення та роль у суспільстві привертала чималу увагу філософів, психологів, істориків, а також представників інших наукових дисциплін. Ця «увага» з боку науковців обумовлюється винятковою значущістю сім'ї для кожної людини та всього суспільства загалом. Проблеми сім'ї, наразі, можуть розглядатися як найбільш значущі та актуальні. На нашу думку, однією з умов нормального розвитку сучасного суспільства та держави – є усунення існуючих проблем у родинях, тож, міждисциплінарні дослідження сім'ї мають велике значення. Сучасна психологія розглядає сім'ю як форму людського буття, як особливу соціальну спільність, як малу соціальну групу, а також як один із найдавніших соціальних інститутів, актуальний стан якого істотно впливає на діяльність інших громадських інститутів у різних сферах життя та діяльності.

Найчастіше шлюби здійснюються виходячи з принципу комплементарності. Партнер, який виріс у симбіотичній сім'ї, часто відчуває брак свободи, тоді як партнер із роз'єднаної сім'ї відчуває брак близькості. Зустрівшись, такі люди з часом починають відкидати все те, що спочатку приваблювало один одного, оскільки звичні стереотипи батьківської сім'ї мають велике значення навіть у зрілому віці [2].

Здійснимо послідовний опис зазначених аспектів сімейних стосунків. Соціальне середовище, у якому об'єктивно існує сім'я, фіксується як стійкий параметр життя сім'ї. Більш глибокий рівень аналізу передбачає виявлення рольової структури сім'ї через опис та систематизацію норм сімейного життя.

Проблема сімейних ролей порівняно повно розроблена у психологічному плані. Традиційно виділяють ролі подружжя, батьків та дітей. Існують класифікації, що враховують додаткові ролі. Так, згідно з класифікацією О.А. Карабанової в сім'ї існують конвенційні та міжособистісні ролі [3].

Конвенційні ролі – це ролі батька/матері, чоловіка/дружини, дитини, «видобувача», «господаря будинку», «зберігача традицій сім'ї», «організатора дозвілля». Міжособистісні ролі – це ролі «покровителя», «опікуна», «друга», «сексуального партнера» та «опікуваного». В зазначенні цих ролей лежить уявлення про формальну та неформальну структури групи. Особливістю формальної структури виступає рольова поведінка, яка підставлена певній системі соціокультурних норм. Неформальна структура складається «стихійно» за якоюсь подібністю як усередині формальної, так і поза неї. Розподіл ролей виражає ієрархічний характер верховенства в сім'ї та залежить від системи цінностей, їх трансформації на певних стадіях життя.

Необхідно торкнутися й інших класифікацій сімейних ролей. Одна з них – за характером домінування у прийнятті важливих для сім'ї рішень. Відповідно до В.М. Дружиніна, домінування - це лише одна сторона у прийнятті сімейних рішень, пов'язана з їхньою генерацією. Інша сторона – це прийняття відповідальності за запропоноване рішення, за сім'ю загалом [15]. Згідно з цих критеріїв, є можливим поєднання прийняття рішень та відповідальності за їх реалізацію в одній людині або поділ цих функцій.

Ф. Най запропонував класифікувати сімейні ролі відповідно до виконуваних функцій: годувальник сім'ї, господар (господарка) будинку, відповідальний за догляд та виховання немовляти, вихователь дітей, сексуальний партнер, сімейний психотерапевт, який несе відповідальність за підтримку родинних зв'язків, організатор дозвілля та розваг (рекреаційна функція сім'ї), організатор сімейної субкультури [3]. Особливості розподілу цих ролей залежать в основному від статі, що у свою чергу пов'язано з явленням подружжя про місце кожного з партнерів у родині та у суспільстві загалом.

З розглянутого вище випливає важливий висновок, що розподіл ролей задає ієрархію сімейних зав'язків. У чималій більшості досліджень звертається переважна увага на характер домінування в подружній та дитячо-батьківській системах. Та разом з цим, відносно мало розглянута проблема ієрархії у поколіннях чи зв'язку часів у сім'ї.

Розподіл ролей у них, тобто можливість функціонування сімейної системи передбачає наявність специфічних регуляторів або норм. Норми можуть бути двох типів - порядки (стійка у часі система розподілу обов'язків членів сім'ї, що передбачає жорстку систему санкцій у разі порушення) і правила (менш стійка система регламентації поведінки членів сім'ї, яка не передбачає суворих каральних заходів у разі порушення). З визначень випливає, що порядки задають формальні відносини у ній, а правила – неформальні. Не дивлячись на те що поділ умовний, можна сказати, що правила схильні до ситуаційного впливу. Порядки – навпаки, утворюють «русло», у якому тече сімейне життя, у яких виражаються найбільш значимі сім'ї цінності та його порушення пов'язані з загрозою перебудови всієї життєдіяльності сім'ї.

У стилі виховання увага концентрується на стосунках дитини та батьків. У цьому питанні розглядається ще й емоційний компонент, крім раціональної складової. Емоційний компонент вказує на важливість довірливих міжособистісних відносин між батьком та дитиною в ході засвоєння останньою рольової поведінки.

Особистість набуває свою систему установок під час її досвіду. Конструктивною є загальнометодологічна теза В.М. Мясіщева у тому, що відносини формуються протягом усього розвитку людини. У цьому сенсі сім'я є початковою середою формування та розвитку особистості, є джерелом соціальних установок. Можна виділити два плани їхнього аналізу залежно від ступеня усвідомленості самим суб'єктом ступеня впливу цих установок з його поведінки. Перший план (менш усвідомлювані) утворює сімейний сценарій, а другий план (більш усвідомлені) – власне система відносин та переконань

особистості до сімейного життя. Зупинимося докладніше на сімейному сценарії.

Саме поняття «сценарій» сформувалося в транзактному аналізі, введене Е. Берном і розуміється як таке, що є у індивіда програма, відповідно до якої він будує своє життя. «Сценарій» формується в дитинстві на основі досвіду життя в батьківській сім'ї та «батьківського програмування». У сучасній психології існують поняття «сімейний сценарій», «шлюбний сценарій» (як існуюче у індивіда, найчастіше неусвідомлене уявлення про те, як мають розвиватися його стосунки у шлюбі) [7].

С.О. Докучаєвою було виявлено, що людина, яка зіткнулася в дитинстві з розлученням батьків, відчуватиме труднощі у побудові міцних відносин у своїй сім'ї порівняно з тими, хто такого досвіду не мав і виховувався у повній сім'ї [8].

Віднесення сімейного сценарію до категорії неусвідомлюваних регуляторів поведінки особистості обумовлено тим, що в його внесок роблять емоційні зв'язки між дитиною та обома батьками. Так було в дослідженні Т.В. Андрєєвої та С.О. Муромцева, було отримано, що конструктивне спілкування доньки з батьком, його турбота про її виховання позначається на самооцінці, симпатії до себе, самоприйнятті, самовпевненості. Для неї характерні у разі також високий самоконтроль, спокійна адекватність, сміливість і відповідальність [4].

За даними М.В. Галімзянової та П.М. Касьяник позитивні стосунки з матір'ю проявляються у більшій активності у питаннях виховання дітей, схильності очікувати від чоловіків ініціативи у господарсько-побутовій функції сім'ї та прагненні керуватися у сімейному житті принципами та правилами чоловіка. Чоловіки, яких у дитинстві приймали батьки, у своїй сім'ї прагнутимуть зрозуміти дружин, мати з ними подібні погляди, легко та вільно спілкуватися [12].

У вітчизняній психології розробляється подібне до сімейного сценарію поняття «міжпоколінний зв'язок». М.В. Сапоровська визначає її як показник

спільності, односторонньої чи взаємної залежності представників різних поколінь у сім'ї, заснованої на механізмах трансгенерації та/або префігурації (передачі та прийняття елементів досвіду від покоління до покоління)[6].

Є.В. Фокіна дає більш загальне визначення – «міжпоколінний зв'язок» як показник спільності, взаємної залежності представників різних поколінь [5].

У роботі Х. Хендрікса [14] було показано, що особливості подружніх відносин істотно залежать від характеру взаємин у батьківській сім'ї. Психотерапевт вказував на те, що шлюб є динамічним явищем, який відбувається між двома порівняно постійними індивідами. Шлюб, на його думку, не є статичним станом між двома індивідуумами, що не змінюється. Шлюб можна розглядати як духовну та психологічну подорож. Розуміння всього потенціалу шлюбу істотно залежить не від здатності залучити ідеального партнера, а від готовності набути знання про приховані частини самого себе.

Таким чином, на підставі аналізу наукових джерел ми можемо зробити висновок про те, що подружні відносини включають: а) формальну сторону відносин членів сім'ї, куди входить характер домінування, зв'язки між поколіннями, а також принцип розподілу обов'язків у сім'ї; (б) неформальний бік відносин членів сім'ї, що включає рівень взаєморозуміння та ступінь неконфліктності спілкування, прихильність, рівень довіри; (в) сімейні установки, зокрема такий специфічний їхній вид як сімейний сценарій, а також сімейні настанови як особливу форму трансляції установок.

1.2. Особливості впливу умов вимушеної міграції на задоволеність шлюбом

Вимушена міграція - це явище, з яким люди стикалися протягом усієї історії. Вимушена міграція — це вимушене переміщення людей з одного місця до іншого через такі ситуації, як війна, стихійні лиха чи політична нестабільність. Вимушена міграція часто призводить до низки проблем, у тому

числі соціальних та економічних, а також до труднощів у підтримці здорових стосунків та шлюбу.

Повномасштабна російсько-українська війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 року віроломним нападом Російської Федерації на Україну, призвела до безпрецедентного з часів Другої світової війни явища – масової міграції населення Української держави й появи невідомого раніше в українському суспільстві феномену багатомільйонних вимушених мігрантів, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), біженців, переселенців, шукачів притулку та емігрантів. Історія Європи і світу за останні пів століття зазнала чимало потужних міграційних криз – афганська (1979–1989), яка спровокувала появу понад 6 млн біженців та емігрантів, венесуельська (2013–2019) – 3 млн та сирійська (2019– 2020) – майже 3 млн осіб [13]. Утім, за своїми масштабами, географією охоплення, кількісними показниками та часовими рамками сучасна українська вимушена міграційна криза не має аналогів і значно перевершує всі попередні. За даними Управління Верховного комісара у справах біженців Організації Об'єднаних Націй (УВКБ ООН), лише за перші півтора місяця від початку гарячої фази нинішньої восьмирічної російсько-української війни свої домівки залишили 11,4 млн українців [13].

Головними аргументами на користь вибору польського напрямку евакуації були такі:

- мовний чинник, тобто достатня близькість між українською та польською мовами, що дозволяє новоприбульцям з України якомога краще і швидше порозумітися в Польщі;

- близькість та доступність українськопольського державного кордону, протяжність якого понад 500 км та вздовж якого традиційно функціонує майже десяток контрольно-пропускних пунктів, які у форсмажорній ситуації виявилися зовсім відкритими для біженців з України;

- попереднє знайомство з польськими реаліями – чимало вихідців з України до війни побували в Польщі чи то в ролі трудових мігрантів, чи то як туристи або як студенти в польських вищих навчальних закладах. Але війна

внесла свої корективи: раніше йшла мова про економічну / трудову та освітянську хвилю, а зараз – про хаотичну, неконтрольовану, багаторівневу із соціальної, професійної та освітньої точок зору еміграцію;

– більш високий рівень розвитку Польщі як країни-члена Європейського Союзу в порівнянні з Україною, у чому багато емігрантів до цієї держави вбачають не лише кращий рівень життя в польських реаліях, але й нові можливості для самореалізації. Нинішні українські вимушені емігранти – не дешеві працівники, готові до будь-якої праці заради швидкого заробітку, як більшість їхніх попередників, а, як правило, – уже сформовані висококваліфіковані фахівці, бізнесмени, носії високого рівня знань, що шукають у Польщі аналогічні або кращі умови праці та самореалізації, які в них були в Україні;

– спрощена можливість виїхати з Польщі до третіх країн, насамперед до розвинутих держав Західної Європи, до США, Канади, Австралії та ін. З Польщі, наприклад, організовано регулярні пасажирські потяги для українських емігрантів до Німеччини, Чехії, Нідерландів та ін. Проте, на нашу думку, до цивілізованих країн Європи та світу треба виїхати підготовленими, за попередньо перевіреними адресами, а не хаотично, щоб не створювати проблем за новим місцем перебування й не розпочати всю історію вимушеного емігранта з початку.

Утім, зауважимо ще раз, польська сторона із самого початку зробила і продовжує робити все можливе заради того, щоб якомога більше українських мігрантів залишилося на території країни, вбачаючи в них великий потенціал робочої сили, що особливо важливо для Польщі в умовах власного економічного процвітання та значного витоку своїх, польських, кваліфікованих кадрів до ФРН, Великої Британії, США, Канади та інших країн. Тобто представники нинішньої вимушеної еміграційної хвилі істотно доповнюють попередній майже 3-мільйонний загін українських трудових мігрантів, без яких польська економіка просто впала б в рецесію. Звідси й підвищений інтерес

Варшави та польських працедавців до потенціалу нової примусової еміграційної хвилі з охопленої війною України [13].

Існує виклик розділених родин. Їхнє возз'єднання може бути однією з мотивацій для репатріації до України. Згідно з даними соціологічних досліджень у громадян України, які шукають захист у країнах ЄС, в Україні залишилися близькі члени родини. Так, 69 % респондентів називають батьків, 40 % – чоловіка (дружину), 12 % – дітей. Водночас серед людей, які мали можливість виїхати з території України, частка тих, хто бажає повернутися через розділення родини, може суттєво зменшитися за умови виїзду їхніх чоловіків чи жінок до родини в країні їхнього перебування. Особливо за умов, якщо в Україні буде погіршуватися економічна ситуація, зростатиме рівень безробіття, відбуватимуться подальше руйнування інфраструктури, збільшення соціальних викликів, погіршення рівня освіти, виникатимуть проблеми з наданням соціальних послуг. Водночас дані соціологічних опитувань не можна вважати абсолютно достовірними тому, що біженці, які беруть участь в опитуваннях, не завжди в змозі проаналізувати всю сукупність змінних чинників, що впливатимуть на їхні рішення. Дискомфорт від перебування поза домівкою, в незвичних умовах може з часом згладжуватися, а може й загострюватись – це, не в останню чергу, залежить від політики країн, які надають українцям притулок [1].

Під час війни вимушена міграція часто супроводжується насильством, травмами та втратами. Багато родин змушені залишити свої будинки практично без попередження, залишивши своє майно та спогади. Стрес і травми, пов'язані з вимушеною міграцією, можуть значно впливати на психічне здоров'я та благополуччя. Дослідження показали, що вимушена міграція пов'язана з підвищеним рівнем депресії, тривоги та посттравматичного стресового розладу (ПТСР) серед біженців та осіб, які шукають притулку [21]. Під час війни часто має місце вимушена міграція, коли люди залишають свої будинки у пошуках захисту та безпеки. Така міграція значно впливає на шлюб, особливо на задоволеність шлюбом.

Проблеми вимушеної міграції під час війни численні. Сім'ї часто розлучаються, подружжя змушене залишати один одного або бігти порізно. Цей поділ може бути емоційно руйнівним, що призводить до почуття самотності, ізоляції та депресії. Крім того, шлях до безпеки часто пов'язаний з небезпеками, коли люди стикаються з такими погрозами, як насильство, жорстоке поводження та злочинство. Умови подорожі також можуть призвести до проблем із фізичним та психологічним здоров'ям, що може вплинути на задоволеність шлюбом.

Однією з основних проблем, із якими стикаються подружні пари під час вимушеної міграції, є складність підтримки спілкування. Спілкування є важливим аспектом здорових відносин, і нездатність спілкуватися може призвести до непорозуміння та образи. Під час вимушеної міграції пари часто опиняються у районах з обмеженим або відсутнім доступом до комунікаційних технологій, що призводить до розриву зв'язку. Недолік спілкування може призвести до відчуття роз'єднаності, емоційної дистанції та зниження задоволеності шлюбом.

Стрес та травми, пов'язані з вимушеною міграцією, можуть призвести до сімейних конфліктів та незадоволеності. Дослідження показали, що вимушена міграція пов'язана з вищим рівнем розлучень та розпадів сімей серед біженців та прохачів притулку [16]; [22]. Часто це відбувається через втрату мереж соціальної підтримки, труднощів адаптації до нової культури та мови, а також фінансових труднощів, пов'язаних із вимушеною міграцією.

Крім того, вимушена міграція може по-різному впливати на задоволеність шлюбом чоловіків та жінок. Жінки часто більш уразливі до наслідків вимушеної міграції, особливо коли вони самотні чи мають дітей-утриманців. Вони можуть зіткнутися з додатковими проблемами щодо доступу до охорони здоров'я, освіти та можливостей працевлаштування. У деяких культурах ролі жінок обмежені, а їх мобільність та автономія обмежені, що може посилити наслідки вимушеної міграції для їхнього психічного здоров'я та благополуччя [17].

Більше того, чоловіки можуть втратити свою ідентичність та роль у сім'ї через труднощі адаптації до нової культури та мови. Вони також можуть зіткнутися з труднощами при пошуку роботи, що може вплинути на їхнє почуття власної гідності та мужності [18]. Ці проблеми можуть сприяти подружньому конфлікту та незадоволеності.

Однак варто зазначити, що вимушена міграція також може позитивно впливати на задоволеність шлюбом. Проблеми та стрес, пов'язані з вимушеною міграцією, можуть зблизити пари та зміцнити їх зв'язки. Дослідження показали, що соціальна підтримка, як усередині сім'ї, так і за її межами, може надавати захисну дію на задоволеність шлюбом та психічне здоров'я біженців та осіб, які шукають притулку [20].

На закінчення слід зазначити, що вимушена міграція може істотно впливати на задоволеність шлюбом, зокрема більш високий рівень розлучень і розпадів шлюбу. Стрес і травми, пов'язані з вимушеною міграцією, можуть призвести до подружніх конфліктів та незадоволеності, які можуть проявлятися переважно у жінок та чоловіків по-різному. Однак мережі соціальної підтримки можуть надавати захисний вплив на задоволеність шлюбом, наголошуючи на важливості задоволення соціальних та психологічних потреб біженців та осіб, які шукають притулку.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАДОВОЛЕНOSTІ ШЛЮБОМ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ

2.1. Організація дослідно-експериментальної роботи, щодо психологічних особливостей задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції

Мета – виявити психологічні особливості задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції.

Суб'єктами емпіричного дослідження виступають 50 сімей. В період воєнного стану у дослідженні взяло участь 50 чоловіків віком від 30 до 49 років, які залишилися в Україні, а також 50 жінок віком від 27 до 48 років, які вимушено мігрували до Польщі.

Гіпотеза дослідження - ми передбачаємо, що умови вимушеної міграції впливають на задоволеність шлюбом.

1. Для дослідження психологічних проблем задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції було розроблено програму емпіричного дослідження.

2. Для діагностики були використані такі методики:

- Тест на задоволеність шлюбом
- Опитувальник «Рольові Очікування та Домагання у шлюбі»
- Методика “Незакінчені речення”

3. Суб'єктами емпіричного дослідження виступають 50 сімей. В період воєнного стану у дослідженні взяло участь 50 чоловіків віком від 30 до 49 років, які залишилися в Україні, а також 50 жінок віком від 27 до 48 років, які вимушено мігрували до Польщі.

4. Статистичний аналіз результатів дослідження здійснювався з використанням коефіцієнта рангової кореляції Спірмена та статистичного критерію Манна-Уїтні.

Розглянемо подані методики:

1. Тест на задоволеність шлюбом. Дана методика спрямована на визначення ступеня задоволеності шлюбом. Стимульним матеріалом виступають 17 тверджень з чотирма можливими варіантами відповіді. Сумарний показник по тесту дозволяє говорити про рівень задоволеності подружніми відносинами [9].

2. Опитувальник «Рольові Очікування та Домагання у шлюбі» . Методика спрямована на визначення особливостей уявлень подружжя про значущість у сімейному житті особистої спільноти чоловіка та дружини, сексуальних відносин, батьківських обов'язків, професійних інтересів, господарсько-побутового обслуговування, емоційної та моральної підтримки, а також зовнішньої привабливості партнерів. Методика дозволяє уточнити уявлення подружжя щодо бажаного розподілу ролей між дружиною та чоловіком у процесі реалізації сімейних функцій. Методика включає 36 тверджень у кожному варіанті (чоловічому і жіночому) і складається з 7 шкал. Учасникам дослідження пропонується ознайомитися з набором тверджень, які відповідають їх статі та висловити власне ставлення до кожного твердження. У цьому дослідженні нами аналізувалися загальні показники сімейних цінностей [11].

3. Методика "Незакінчені речення" Для оцінки впливу вимушеної міграції на задоволеність шлюбом осіб, які мігрували з України до Польщі у зв'язку з війною, використали методику «Незакінчені пропозиції»[10]. Для дослідження було набрано вибірку з 50 пар, що складається з 50 чоловіків, що залишилися в Україні, та 50 жінок, які були змушені мігрувати до Польщі. Техніка незавершених пропозицій включає завершення основи пропозиції з відкритою відповіддю, що дозволяє учасникам вільно висловлювати свої думки і почуття.

Подані методики є валідними та надійними інструментами дослідження психологічних проблем подружньої сумісності та задоволеності шлюбом. Вони повністю відповідають меті дослідження у зв'язку з чим використання в дослідженні може вважатися обґрунтованим.

З метою верифікації гіпотези дослідження використано засоби математичної статистики. У дослідженні були використані статистичний критерій Манна-Уїтні з метою визначення достовірності відмінностей у вираженості показників подружньої сумісності та задоволеності шлюбом у учасників чоловічої та жіночої статі, а також коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

Статистичний критерій Манна-Уїтні є непараметричним статистичним засобом, що використовується з метою оцінки відмінностей між двома незалежними вибірками дослідження, які представлені кількісно. Метод ґрунтується на визначенні того, чи достатньо мала зона перехрещуваних значень між двома варіаційними рядами. Чим менше значення критерію, тим ймовірніша наявність достовірних відмінностей між параметрами і більше вірогідніша наявність достовірних відмінностей [19].

2.2. Результати практичного дослідження, щодо психологічних особливостей задоволеності шлюбом в умовах вимушеної міграції

Таблиця 2.1

Результати діагностики тестом на задоволеність шлюбом

	Чоловічий		Жіночий	
	абс. ч.	в %	абс. ч.	в %
Низький	2	4%	2	4%
Середній	39	78%	42	84%
Високий	9	18%	6	12%

Таким чином, на підставі результатів емпіричного дослідження можна зробити висновок, що більшість учасників дослідження мають середній рівень задоволеності шлюбом. Можна говорити, більшість подружжя характеризують свої сім'ї як досить дружні, оцінка шлюбу – переважно позитивна.

Результати перевірки достовірності відмінностей за показниками дослідження з використанням статистичного критерію Манна-Уїтні представлені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Результати перевірки достовірності відмінностей за показниками задоволеності шлюбом

	Сума рангів Ч	Сума рангів Ж	U	p
Задоволеність шлюбом	2867,00	2183,00	908,00	0,02

Таким чином, на підставі результатів статистичного аналізу з використанням критерію Манна-Уїтні можна зробити висновок, що рівень задоволеності шлюбом достовірно вищий у учасників чоловічої статі, порівняно з учасниками жіночої статі ($U=908$; $p=0,02$).

Можна говорити про те, що чоловіки більшою мірою задоволені шлюбом порівняно з жінками.

Результати діагностики з використанням опитувальника «Рольові очікування та домагання у шлюбі» представлені (табл. 2.3, табл. 2.4)

Таблиця 2.3

**Результати діагностики опитувальником «Рольові Очікування та
Домагання у шлюбі» (у групі учасників чоловічої статі)**

		Низький		Середній		Високий	
		абс.ч.	в %	абс.ч.	в %	абс.ч.	в %
Шкала значимості сексуальних стосунків		6	12%	28	56%	16	32%
Шкала установки на особ. ідентиф. з партнером		12	24%	27	54%	11	22%
Шкала установки на госп.- побутові функції сім'ї	Очікування	5	10%	28	56%	17	34%
	Домагання	10	20%	28	56%	12	24%
Шкала відносин до батьківських обов'язків	Очікування	6	12%	20	40%	24	48%
	Домагання	4	8%	24	48%	22	44%
Шкала установки на зовнішню соціальну активність	Очікування	6	12%	28	56%	16	32%
	Домагання	29	58%	16	32%	5	10%
Шкала установки на емоції. - Психотерапевт. функції шлюбу	Очікування	5	10%	27	54%	18	36%
	Домагання	10	20%	23	46%	17	34%
Шкала установки на значимість зовнішнього вигляду	Очікування	7	14%	28	56%	15	30%
	Домагання	13	26%	22	44%	15	30%

Таблиця 2.4

**Результати діагностики опитувальником «Рольові Очікування та
Домагання у шлюбі» (у групі учасників жіночої статі)**

		Низький		Середній		Високий	
		абс.ч.	в %	абс.ч.	в %	абс.ч.	в %
Шкала значимості сексуальних стосунків		24	48%	15	30%	11	22%
Шкала установки на особ. ідентиф. з партнером		15	30%	28	56%	7	14%
Шкала установки на госп.- побутові функції сім'ї	Очікування	10	24%	48%	21	42%	34%
	Домагання	26	20%	40%	17	34%	24%

Продовження таблиці 2.4

Шкала відносин до батьківських обов'язків	Очікування	10	28%	56%	17	34%	48%
	Домагання	1	29%	58%	16	32%	44%
Шкала установки на зовнішню соціальну активність	Очікування	22	20%	40%	19	38%	32%
	Домагання	58	21%	42%	0	0%	10%
Шкала установки на емоції. - Психотерапевт. функції шлюбу	Очікування	12	26%	52%	18	36%	36%
	Домагання	16%	24	48%	18	36%	34%
Шкала установки на значимість зовнішнього вигляду	Очікування	12%	25	50%	19	38%	30%
	Домагання	36%	24	48%	8	16%	30%

Результати перевірки достовірності відмінностей представлені (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

**Результати перевірки достовірності відмінностей показників
рольових очікувань та домагань у шлюбі**

	Сума рангів Ч	Сума рангів Ж	U	p
Шкала значимості сексуальних стосунків	2973,00	2077,00	802,00	<0,01
Шкала установки на особ. ідентиф. з партнером	2688,50	2361,50	1086,50	0,26
Шкала установки на госп.-побутові функції сім'ї РО	2506,50	2543,50	1231,50	0,90
Шкала установки на госп.-побутові функції сім'ї РП	2559,50	2490,50	1215,50	0,81
Шкала відносин до батьківських обов'язків РО	2651,00	2399,00	1124,00	0,39

Продовження таблиці 2.5

Шкала відносин до батьківських обов'язків РП	2845,50	2204,50	929,50	0,03
Шкала установки на зовнішню соціальну активність РО	2549,50	2500,50	1225,50	0,87
Шкала установки на зовнішню соціальну активність РП	2772,50	2277,50	1002,50	0,09
Шкала установки на емоції. - Психотерапевт. функції шлюбу РО	2488,50	2561,50	1213,50	0,80
Шкала установки на емоції. - Психотерапевт. функції шлюбу РП	2494,50	2555,50	1219,50	0,84
Шкала установки на значимість зовнішнього вигляду РО	2363,50	2686,50	1088,50	0,27
Шкала установки на значимість зовнішнього вигляду РП	2711,00	2339,00	1064,00	0,20

На підставі результатів статистичного аналізу можна зробити висновок, що існують певні відмінності у вираженості показників рольових очікувань і домагань у шлюбі у двох групах дослідження. Визначено, що чоловіки характеризуються достовірно вищим рівнем виразності значимості сексуальних відносин ($U=929,5$; $p=0,03$), а також мають достовірно більш високий рівень рольових домагань стосовно батьківських обов'язків ($U=929,5$; $p=0,03$). Можна зробити висновок, що чоловіки орієнтовані отримання більшої ролі стосовно виховання дітей, і навіть відзначають вищий рівень значимості сексуальних взаємин проти учасниками жіночої статі.

Для оцінки впливу вимушеної міграції на задоволеність шлюбом осіб, які мігрували з України до Польщі через війну, було використано методику «Незакінчені речення».

Для дослідження було набрано 50 пар, серед яких 50 чоловіків, які залишилися в Україні, і 50 жінок, які були змушені емігрувати до Польщі. Техніка «Незакінчені речення» передбачає завершення основи речення відкритою відповіддю, що дозволяє учасникам вільно висловлювати свої думки та почуття. У цьому дослідженні використовувалися такі основи речень:

- Вимушена міграція вплинула на наші стосунки наступним чином...
- Найскладнішим аспектом вимушеної міграції для наших відносин був...
- Наші стосунки були зміцнені нашим досвідом вимушеної міграції через...

Дані були зібрані шляхом особистого інтерв'ю з кожним учасником. Відповіді були записані, транскрибовані та проаналізовані за допомогою аналізу контенту, які виникли в даних. Потім теми були кількісно визначені та проаналізовані за допомогою статистичних методів для виявлення закономірностей і зв'язків.

Результати:

За 50 чоловіків, які залишилися в Україні:

1. **Воєнний стан вплинув на наші стосунки наступним чином...**
  - Воєнний стан змусив нас бути більш обережними та усвідомленими щодо політичної ситуації в нашій країні, тому нам довелося відповідно скоригувати свій розпорядок дня та плани.
    - Ми відчуваємо підвищений стрес і тривогу через невизначеність і нестабільність, спричинені воєнним станом.
    - Нам довелося бути більш пильними та вжити додаткових заходів, щоб забезпечити нашу безпеку та добробут.

2. Найскладнішим аспектом воєнного стану для наших відносин був...

- Вплив воєнного стану на нашу фінансову стабільність і безпеку роботи став серйозною проблемою, що спричинило стрес і напругу в наших стосунках.
- Обмеження свободи пересування та спілкування ускладнили підтримку наших соціальних зв'язків і мереж підтримки, що було для нас складним завданням.
- Страх і невпевненість перед можливим насильством і конфліктом призвели до того, що ми почуваємося на межі й загострили наші емоції, що ускладнює підтримку мирних і гармонійних стосунків.

3. Наші стосунки були зміцнені нашим досвідом воєнного стану через...

- Наш спільний досвід і підтримка одне одного в цей складний час зблизили нас і зміцнили наш зв'язок.
- Необхідність пристосовуватися та бути гнучкими перед лицем труднощів змусила нас стати більш стійкими та винахідливими, що стало позитивним результатом для наших стосунків.
- Наші спільні цінності та переконання щодо важливості сім'ї та спільноти були зміцнені в цей важкий час, надаючи відчуття мети та сенсу нашим стосункам.

Для 50 жінок, які були змушені емігрувати до Польщі:

1. Вимушена міграція вплинула на наші стосунки наступним чином...

- Вимушена міграція спричинила значні потрясіння та розлади нашого життя, що негативно вплинуло на наші стосунки.
- Проблеми адаптації до нової країни, культури та мови погіршили наші стосунки, що призвело до почуття розчарування та ізоляції.

- Травма та стрес від того, що ми залишили дім і мережу підтримки, спричинили почуття втрати та горя, що вплинуло на наше емоційне благополуччя та стосунки.

2. Найскладнішим аспектом вимушеної міграції для наших відносин був...

- Культурні відмінності та комунікаційні бар'єри були для нас серйозною проблемою, що ускладнювало встановлення почуття приналежності та зв'язку в нашому новому середовищі.

- Економічна незахищеність і труднощі в пошуку стабільної роботи спричинили значний стрес і тривогу, що негативно вплинуло на наші стосунки.

- Травма та емоційний вплив, пов'язаний із тим, що ми залишили свій дім і громаду, були серйозною проблемою, змушуючи нас боротися з почуттям самотності та ізоляції.

3. Наші стосунки були зміцнені нашим досвідом вимушеної міграції через...

- Наш спільний досвід і підтримка одне одного в цей важкий час зблизили нас і зміцнили наш зв'язок.

- Необхідність покладатися один на одного та працювати разом, щоб подолати виклики вимушеної міграції, змусила нас стати більш стійкими та винахідливими, що стало позитивним результатом для наших відносин.

- Наші спільні цінності та переконання щодо важливості сім'ї та спільноти були зміцнені в цей важкий час, надаючи відчуття мети та сенсу нашим стосункам.

Аналіз даних показав, що вимушена міграція мала значний вплив на задоволеність шлюбом. Жінки-учасники, які були змушені мігрувати до Польщі, повідомили про більший негативний вплив на їхні стосунки порівняно з чоловіками, які залишилися в Україні. Найпоширенішими виявленими темами були стрес і травма, культурні відмінності, втрати і горе, економічна

незахищеність і труднощі спілкування. Жінки-учасниці повідомили, що відчуваються приголомшеними труднощами адаптації до нової культури, мови та соціальних норм, і багато хто також висловили почуття самотності та ізоляції через втрату мережі підтримки в Україні. Учасники-чоловіки повідомили, що відчуваються покинутими та безпорадними у своїй рідній країні, що посилює їхній стрес і розчарування.

З точки зору конфлікту, аналіз показав, що вимушена міграція спричинила зону конфлікту в багатьох стосунках, причому жінки-учасниці повідомляли про вищий рівень конфлікту та напруженості порівняно з чоловіками. Учасники повідомили, що відчувають підвищений рівень конфлікту та напруженості, особливо щодо спілкування та прийняття рішень. Вплив на задоволеність шлюбом був значним, причому жінки-учасниці повідомили про нижчий рівень задоволеності та посилення почуття незадоволеності та страждань у своїх стосунках порівняно з чоловіками.

Як фактори задоволеності шлюбом можуть розглядатися ступінь ідентифікації чоловіка з партнеркою, чим вищий рівень ідентифікації з партнеркою по шлюбу матиме чоловік, тим більше високий рівень задоволеності шлюбом матиме чоловік. Орієнтованість чоловіків на здійснення господарсько-побутової функції, а також батьківським обов'язкам також виявлятиметься у тих чоловіків, які характеризуються вищим рівнем задоволеності шлюбом. Крім цього можна говорити про те, що чим більше чоловік прагне до забезпечення сприятливої сімейної ситуації, то тим більший задоволеності шлюбом матиме чоловік.

Таким чином, основна гіпотеза дослідження може підтверджуватись, бо результати цього дослідження показують, що вимушена міграція впливає на задоволеність шлюбом і спричиняє зону конфлікту, причому жінки-учасниці є особливо вразливими до негативних наслідків. Вплив вимушеної міграції на подружні стосунки є складним і багатогранним, включаючи такі фактори, як стрес і травма, культурні відмінності, втрати і горе, економічна незахищеність і труднощі спілкування. Ці висновки мають значення для пар, терапевтів і

громадських організацій, які працюють з особами, які зазнали вимушеної міграції, підкреслюючи необхідність цілеспрямованого втручання та підтримки для сприяння позитивним подружнім результатам, особливо для жінок-учасниць.

ВИСНОВКИ

Психологічне задоволення від шлюбу є важливим аспектом загального благополуччя для осіб, які змушені мігрувати. Вимушена міграція означає переміщення людей, які змушені залишити свої домівки через різні причини, такі як війна, політична нестабільність або стихійні лиха. У таких умовах психологічне задоволення від шлюбу може відігравати важливу роль у допомозі людям подолати виклики вимушеної міграції. Ці умови можуть заважати людям підтримувати здорові стосунки зі своїми партнерами, особливо якщо вони намагаються впоратися з власною травмою та стресом.

Крім того, вимушена міграція часто пов'язана зі значними перебоями в мережах соціальної підтримки, включно з родиною та друзями. Через це пари можуть відчувати себе ізольованими та самотніми, маючи менше ресурсів, щоб допомогти їм впоратися з труднощами нового середовища.

Нарешті, вимушена міграція також може призвести до значних змін у ролях і обов'язках кожного з партнерів у шлюбі. Наприклад, якщо один партнер не може працювати через мовний бар'єр або юридичні обмеження, іншому партнеру може знадобитися взяти на себе більшу частку домашніх і фінансових обов'язків. Це може створити напругу та конфлікт у стосунках, якщо пара не зможе ефективно спілкуватися та домовитися про ці зміни. Загалом вплив вимушеної міграції на задоволеність шлюбом є складним і багатогранним. Щоб подолати ці проблеми, парам важливо звертатися за підтримкою до спеціалістів із психічного здоров'я, а також до громадських та соціальних мереж підтримки. Працюючи разом, щоб створити стійкість і адаптуватися до нового середовища, пари можуть подолати виклики вимушеної міграції та зберегти міцні та здорові стосунки. На підставі результатів емпіричного дослідження зроблено такі висновки:

1. Більшість учасників дослідження мають середній рівень задоволеності шлюбом, а з початком повномасштабного вторгнення та вимушеної міграції,

рівень задоволеності шлюбом значно знизився. Рівень задоволеності шлюбом достовірно вищий в учасників чоловічої статі порівняно з учасниками жіночої статі. Можна говорити, що чоловіки більшою мірою задоволені шлюбом, порівняно з жінками.

2. Існують певні відмінності у вираженості показників рольових очікувань та домагань у шлюбі у двох групах дослідження. Визначено, що чоловіки характеризуються достовірно вищим рівнем виразності значущості сексуальних відносин, а також мають достовірно більш високий рівень рольових вимог щодо батьківських обов'язків. Можна зробити висновок, що чоловіки орієнтовані отримання більшої ролі стосовно виховання дітей, і навіть відзначають вищий рівень значимості сексуальних взаємин проти учасниками жіночої статі.

3. Вимушена міграція впливає на задоволеність шлюбом і спричиняє зону конфлікту, причому жінки-учасники є особливо вразливими до негативних наслідків. Вплив вимушеної міграції на подружні стосунки є складним і багатограним, включаючи такі фактори, як стрес і травма, культурні відмінності, втрати і горе, економічна незахищеність і труднощі спілкування. Ці висновки мають значення для пар, терапевтів і громадських організацій, які працюють з особами, які зазнали вимушеної міграції, підкреслюючи необхідність цілеспрямованого втручання та підтримки для сприяння позитивним подружнім результатам, особливо для жінок-учасниць.

Основна гіпотеза дослідження підтверджується, що завдання дослідження можуть вважатися виконаними, тоді основна мета дослідження може вважатися досягнутою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні: аналітична доповідь, Потапенко В., Головка А., Валевський О. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad_mihratsia_gotove_03_01_2023.pdf.
2. Карпенко Є. Методи сучасної психотерапії : навч. посіб. Дрогобич : Посвіт, 2015. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2361/1/Карпенко%20Є.В.%20методи%20сучасн%20психотер.pdf>.
3. Кравець В. Психологія сімейного життя. 2-ге вид. Тернопіль, 1995. 695 с.
4. Кривопишина О. А. Психологічні особливості впливу позитивного образу батька на статеву самоідентифікацію дівчат / Нові технології навчання: наук.-метод. збірник / *Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*, 2016. , №88, С. 122–128.
5. Максименко С. Д. Психологічні механізми зародження, становлення та здійснення особистості / Максименко С. Д., Клименко В. В., Толстоухов А. В. Київ. : Вид-во Європейського ун-ту, 2010. 136 с.
6. Молода сім'я в Україні : державна доповідь про становище молодих сімей в Україні (за підсумками 2008–2009 рр.) / Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту, Державний інститут розвитку сім'ї та молоді. Київ., 2010. 153 с.
7. Мушкевич М. І. Основи психотерапії : навч. посіб /М. І. Мушкевич, С. Є. Чагарна ; за ред. М. І. Мушкевич. Вид. 3-тє. , Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 420 с.
8. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Психологія молоді сім'ї: монографія / Мирослава Іванівна Мушкевич, Раїса Петрівна Федоренко, Тамара Іванівна Дучимінська, Людмила Іванівна Магдисюк., Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 235 с.

9. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.
10. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.
11. Портницька, Н. Ф., Тичина, І. М. (2012) Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу “Етика і психологія сімейних стосунків”. In: Навчально-методичний комплекс напряму підготовки «Практична психологія». ЖДУ ім. І. Франка, pp. 92-113.
12. Психологічна допомога сім'ї : посіб. / З. Г. Кісарчук [та ін.] ; ред. З. Г. Кісарчук ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, Центр соц. експертиз і прогнозів Ін-ту соціол. НАН України. Київ. : [б.в.], 1998. 181 с.
13. Рендюк, Т. Вимушена міграція в надзвичайних умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. Народна творчість та етнологія. 2022. 3 (395), С. 5–14.
14. Тійт Е.М. Фактори особистості та руйнування сім'ї. Проблеми стабільності шлюбу / під ред. Е.М.Тійта. Тарту, 1980. С. 119-120.
15. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї: навч. посіб. / Раїса Петрівна Федоренко. , Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 364 с.
16. Bhugra, D., & Becker, M. A. Migration, cultural bereavement and cultural identity. *World Psychiatry*, 4(1). 2005. 18-24.
17. Chynoweth, S. K., Freccero, J., & Menton, M.. Advancing gender equality in humanitarian action: the gender-based violence information management system. *Journal of International Humanitarian Action*, 3(1), 1-10. 2018.
18. Fazel, M., & Stein, A.. The Mental Health of Refugee Children. *Archives of Disease in Childhood*, 88(5). P. 369–372. 2003.
19. Mann H. B., Whitney D. R. On a test of whether one of two random variables is stochastically larger than the other. // *Annals of Mathematical Statistics*. 1947. № 18. , P. 50—60.

20. Porter, M., & Haslam, N. Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: a meta-analysis. *Jama*, 294(5). 2005. P. 602-612.

21. Silove, D., Ventevogel, P., & Rees, S. The contemporary refugee crisis: an overview of mental health challenges. *World Psychiatry*, 16(3). 2017. P. 130-139.

22. Steel, Z., Momartin, S., Silove, D., Coello, M., & Aroche, J. Two year psychosocial and mental health outcomes for refugees subjected to restrictive or supportive immigration policies. *Social Science & Medicine*, 68(2). 2009. P. 348-355.